
Информација за акциски
план со краткорочни мерки за
чист воздух

Република Северна Македонија се соочува со значајни проблеми во однос на квалитетот на амбиентниот воздух. Секоја година концентрациите на одредени загадувачки супстанции ги надминуваат граничните вредности пропишани во националната законска регулатива. проблемот е евидентен во целата земја, а во поголем обем е присутен во урбаните населби. Генерално од досегашните анализи, може да се каже дека појавата на надминување на граничните вредности за PM10 (цврсти честички со големина до 10 микрометри) и високите концентрации на PM2.5 (цврсти честички со големина до 10 микрометри) претставуваат најголем проблем, особено во зимскиот период каде што се забележува значително покачување, односно измерените концентрациите се неколку пати поголеми од пропишаната среднодневна гранична вредност. Евидентно е дека цврстите честички со големина до 10 и 2.5 микрометри претставуваат најкритични загадувачки супстанции, што укажува на потребата на намалување на емисии на овие загадувачки супстанции од клучните извори.

Согласно последниот извештај за инвентар на емисиите на загадувачките супстанции во воздухот за 2022 година, уделот на изворите на емисија на PM10 и PM2.5 во воздухот е следниот: производството на енергија учествува со 22% кај PM10 и 14% кај PM2.5.

Informacion për Planine
Veprimit me Masa
Afatshkurtra për Ajër të
Pastër

Republika e Maqedonisë së Veriut përballet me probleme të rëndësishme në lidhje me cilësinë e ajrit të ambientit. Çdo vit, përqendrimet e disa substancave ndotëse tejkalojnë vlerat kufi të përcaktuara në rregullativën kombëtare ligjore. Problemi është i dukshëm në gjithë vendin, dhe më shumë në zonat urbane. Në përgjithësi nga analizat e deritanishme, mund të thuhet se tejkalimi i vlerave kufi për PM10 (pjesëza të ngurta me madhësi deri në 10 mikrometra) dhe përqendrimet e larta të PM2.5 (pjesëza të ngurta me madhësi deri në 2.5 mikrometra) janë problem kryesor, veçanërisht në periudhën dimërore, kur vërehet një rritje e ndjeshme, me përqendrime të matura që janë disa herë më të larta se vlera kufi e përcaktuar për mesataren ditore. **Është e dukshme se pjesëzat e ngurta me madhësi deri në 10 dhe 2.5 mikrometra janë substanca ndotëse kritike, që tregon nevojën për reduktimin e emisioneve nga këto burime të ndotjes.**

Sipas raportit të fundit për inventarin e emisioneve të substancave ndotëse në ajrin e ambientit për vitin 2022, shpërndarja e burimeve të emisioneve të PM10 dhe PM2.5 në ajër është si vijon: prodhimi i energjisë ka një pjesëmarrje prej 22% në PM10 dhe 14% në PM2.5. **Djedia e karburanteve në shtëpi**

Согорувањето на горива во домаќинствата и административните капацитети е клучен извор со удел од 45% кај PM10 до 71% PM2.5, додека уделот на сообраќајот кај цврстите честички изнесува околу 4-5%. Производствените процеси во индустрија учествуваат со 8% во националите емисии на PM10 и со 2% кај PM2.5, додека согорувачките процеси во индустрија учествуваат со 4% кај PM10 и 6% кај PM2.5. Уделот на сообраќајот на вкупните количини на емисија на цврсти честички на национално ниво е понизок заради големото учество на емисијата од капацитети за производство на енергија. Но, со примена на PMF модел за идентификација уделите на извори на емисија во измерените концентрации на цврсти честички во повеќе градови утврдено е следното: клучен извор во повеќето градови останува согорувањето на горива во домаќинствата во опсег од 15-36%, потоа следат индустријата со 18%, сообраќај од 17-40%, согорување на нафта и мазут во административните капацитети од 9-17%, минерални прашина од ресуспензија на улиците од 9-28%, оган на отворено (стрништа, пожари) и палење отпад на отворено со 5-11%. Ова покажува дека иако согорувањето на горива во домаќинствата и административните капацитет останува клучен извор за цврстите честички, сепак врз локалното загадување на воздухот значителен удел има и сообраќајот, како и градежните активности и горењето на отворено.

Исто така, во зимскиот период влијанието на главните извори на цврстите честички значително се зголемува поради климатолошките и метеоролошките услови

и капацитетите административни е сè повеќе едно клучно ресурс со една учество од 45% за PM10 и 71% за PM2.5, додека учеството на транспортот е во учеството на производството во индустрија со 8% во националните емисии на PM10 и со 2% за PM2.5, додека процесите на согорување во индустрија учествуваат со 4% за PM10 и 6% за PM2.5. Уделот на сообраќајот на вкупните количини на емисија на цврсти честички на национално ниво е понизок заради големото учество на емисијата од капацитети за производство на енергија. Но, со примена на PMF модел за идентификација уделите на извори на емисија во измерените концентрации на цврсти честички во повеќе градови утврдено е следното: клучен извор во повеќето градови останува согорувањето на горива во домаќинствата во опсег од 15-36%, потоа следат индустријата со 18%, сообраќај од 17-40%, согорување на нафта и мазут во административните капацитети од 9-17%, минерални прашина од ресуспензија на улиците од 9-28%, оган на отворено (стрништа, пожари) и палење отпад на отворено со 5-11%. Ова покажува дека иако согорувањето на горива во домаќинствата и административните капацитет останува клучен извор за цврстите честички, сепак врз локалното загадување на воздухот значителен удел има и сообраќајот, како и градежните активности и горењето на отворено.

и капацитетите административни е сè повеќе едно клучно ресурс со една учество од 45% за PM10 и 71% за PM2.5, додека учеството на транспортот е во учеството на производството во индустрија со 8% во националните емисии на PM10 и со 2% за PM2.5, додека процесите на согорување во индустрија учествуваат со 4% за PM10 и 6% за PM2.5. Уделот на сообраќајот на вкупните количини на емисија на цврсти честички на национално ниво е понизок заради големото учество на емисијата од капацитети за производство на енергија. Но, со примена на PMF модел за идентификација уделите на извори на емисија во измерените концентрации на цврсти честички во повеќе градови утврдено е следното: клучен извор во повеќето градови останува согорувањето на горива во домаќинствата во опсег од 15-36%, потоа следат индустријата со 18%, сообраќај од 17-40%, согорување на нафта и мазут во административните капацитети од 9-17%, минерални прашина од ресуспензија на улиците од 9-28%, оган на отворено (стрништа, пожари) и палење отпад на отворено со 5-11%. Ова покажува дека иако согорувањето на горива во домаќинствата и административните капацитет останува клучен извор за цврстите честички, сепак врз локалното загадување на воздухот значителен удел има и сообраќајот, како и градежните активности и горењето на отворено.

Po ashtu, gjatë periudhës dimërore, ndikimi i burimeve kryesore të pjesëzave të ngurta rritet ndjeshëm për shkak të kushteve klimatike dhe meteorologjike, siç janë:

- pozita gjeografike e qyteteve që ndodhen në fushat e rrethuara me male, ku

односно:

- географската местоположба на градовите лоцирани во котлини опкружени со планини, каде што има појава на магла,
- недоволно струење на воздухот кое би го одведувало загадувањето,
- појава на температурна инверзија, што допринесува за повисоки концентраци на цврсти честички.

Во вакви зимски услови доаѓа до израз и негативното влијание на несоодветните урбанистички решенија, кои во повеќегодишниот изминат период, ги затворија природните коридори на свеж воздух и го оневозможија проветрувањето на градовите сместени котлини.

Затоа честопати во зимските услови се надминати и праговите на алармирање за PM10 кои бараат прогласување на алармантна состојба и заштита на здравјето на луѓето.

Фактот дека највисоки концентрации на цврсти честички се забележани во зимските месеци каде како извор на емисија се вклучува греењето на домаќинствата и како фактор на влијание е изразена температурната инверзија може да се види и од следниот график каде се прикажани измерените концентрации на PM10 по месеци.

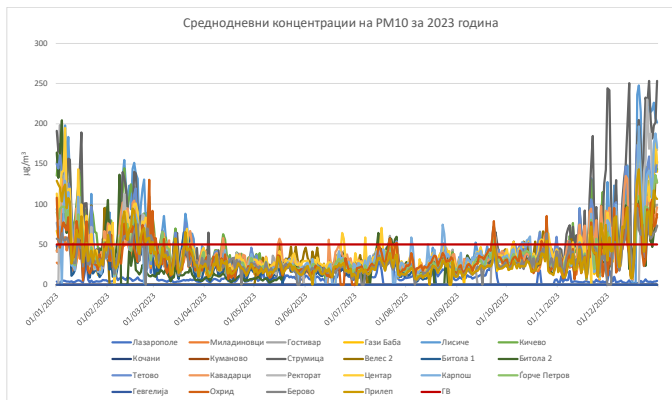
вëреhet mjegull,

- мунгеса е qarkullimit të ajrit që do të çonte ndotjen jashtë,
- po ashtu, ndodhja e inverzionit të temperaturës që çon në përqendrime më të larta të pjesëzave të ngurta.

Në këto kushte dimërore, gjithashtu dëmtohet ndikimi i zgjidhjeve të pa përshtatshme urbanistike, të cilat gjatë periudhës disa vjeçare, kanë mbyllur korridorët natyrorë të ajrit të freskët dhe kanë pamundësuar ventilimin e qyteteve që ndodhen në fusha.

Për këtë arsye, shpesh gjatë kushteve dimërore, kalohen kufijtë e alarmit për PM10, të cilat kërkojnë shpalljen e një gjendjeje alarmante dhe mbrojtje të shëndetit të njerëzve.

Fakti që përqendrimet më të larta të pjesëzave të ngurta janë vërejtur në muajt dimërorë, kur si burim emisioni përfshihet ngrohja e shtëpive dhe si faktor ndikimi është inverzioni i temperaturës, mund të shihet edhe nga grafiku i mëposhtëm, ku paraqiten përqendrimet e matura të PM10 për muajt.

Според погоре изнесеното потребно е преземање на краткорочни превентивни мерки кои ќе овозможат редукција на емисиите од различните наведени сектори кои придонесуваат до зголемување на емисиите на цврсти честички, а со тоа и високи концентрации, кои ги надминуваат пропишаните стандарди.

Земајќи ги предвид претходно искуство и направените анализи кои покажуваат зголемени концентрации на часовните и среднодневните концентрации на PM10 честички во воздухот особено во период ноември-февруари секоја година, работната група формирана од стручни лица од релевантните сектори во МЖСПП ги предлага следните краткорочни мерки за грејната сезона 2024/2025 година.

Сipas të dhënave të mësipërme, është e nevojshme të merren masa të shpejta parandaluese, të cilat do të mundësojnë reduktimin e emisioneve nga sektor të ndryshëm që kontribuojnë në rritjen e emisioneve të pjesëzave të ngurta, dhe si pasojë edhe përqendrime të larta që tejkalojnë standardet e përcaktuara.

Duke marrë parasysh përvojën e mëparshme dhe analizat e kryera, të cilat tregojnë rritje të përqendrimeve për orë dhe ditore të pjesëzave PM10 në ajër, veçanërisht gjatë periudhës nëntor-shkurt çdo vit, grupi i punës, i formuar nga ekspertë nga sektorët relevantë të MMJPH, propozon masat e mëposhtme parandaluese për sezonin e ngrohjes 2024/2025.

Акциски план со краткорочни мерки за чист воздух

Краткорочни мерки за период 2024-2025 година					
Број	Активност	Цел	Надлежна институција	2024-2025	Извор на финансирање
1	<p>Правилно користење на огревно дрво (домашно греење):</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се користи само огревно дрво со прегревање/сушење пред ложење, - да не се употребува пластика, гума, обработено дрво, отпадни материјали <p>Јавнотопретпријатиезастопанисување содржавните шуми “Национални шуми,, П.О.-Скопје во соработка со Министерството за животната средина и просторно планирање да ја информира пошироката јавност за начинот на користење на домашно греење</p>	<p>Сушењето ја намалува влагата присутна во огревето дрво, го подобрува согорувањето</p> <p>Намалување на емисии на загадувачки супстанции во воздух</p>	<p>Министерство за животна средина и просторно планирање</p> <p>Јавнотопретпријатиезастопанисување содржавните шуми “Национални шуми,, П.О.-Скопје</p>	Континуирано	/
2	<p>Сите на терен 1:</p> <p>Вонредни инспекциски</p>	Контрола на емисиите во воздух од стационарни	Заедничка активност на Министерството за животна	Континуирано	Министерството за животна средина и

	надзори на инсталации со А-Интегрирана еколошка дозвола	<p>извори со цел проверка на усогласеност со Гранични вредности на емисија</p> <p>Контрола на фреквенција на мерења и стандардните методи на лабораториските мерења.</p> <p>Казнувања и опомени за неправилно горење масло, пластика и други опасни материи</p> <p>Предлог дополнителни мерки со позитивно влијание врз животната средина (пр. поттикнување на општествена одговорност на компанијата со зголемување на зелени површини во/и надвор од нивните дворишта, да бидат партнери на заедницата)</p>	средина и просторно планирање и Државен инспекторат за животна средина		просторно планирање и Државен инспекторат за животна средина
3	Сите на терен2: -Вонредни инспекциски надзори на терен за контрола на Б-	Контрола на емисиите во воздух од стационарни извори со цел проверка на	Државен инспекторат за животна средина Надлежни инспектори за	Континуирано	/

	Интегрирана еколошка дозвола и Елаборати -казнувања и опомени за горење масло, пластика и други опасни материи -казнување и опомени на мали сервиси и погони	усогласенот со Гранични вредности на емисии Подигнување на јавната свест за неправилно горење на опасни материи Намалување на емисии на загадувачки супстанции	животна средина во рамките на Општините и Градот Скопје		
4	Инсталациите со континуиран мониторинг да овозможат јавен пристап на измерените податоци	Транспарентно прикажување на податоците од континуиран мониторинг во реално време.	Министерство за животна средина и просторно планирање Оператори на А-индустриски капацитети	За време на траење на алармантната состојба	/
5	Вонредни контроли на станиците за технички преглед на возила, со цел да се утврди дали се спроведува мерење на емисија на издувни гасови	Намалување на емисии на загадувачки супстанции	Министерство за внатрешни работи Министерство за економија и труд Станици за технички преглед	Континуирано	/
6	Вонредни контрола на техничка исправност на возилата, особено за оние со дизел горива, и нерегистрирани возила	Намалување на емисии на загадувачки супстанции од сообраќајот Отстранување на возила од сообраќајот кои се нерегистрирани или чии емисии	Министерство за внатрешни работи - Сообраќајна полиција	Континуирано	/

		на издувни гасови не задоволуваат пропишаните стандарди			
7	Редовно чистење на атмосферските шахти и миене на улици и тротоари	Намалување на емисии на загадувачки супстанции од ресуспензија	Јавни претпријатија за комунална хигиена на Општините и Градот Скопје	Континуирано	/
8	Вонредни контроли на градилишта	Намалување на емисии на загадувачки супстанции	Државен инспекторат за градежништво и урбанизам Надлежни општински инспектори за урбанизам и градежништво	Континуирано	/
9	Контрола на оџаци	Намалување на емисии на загадувачки супстанции	Општините и градот Скопје	Континуирано	/
10	Подготовка и усвојување на краткорочни акциски планови согласно член 27-а од Законот за квалитет на амбиентен воздух	Да подготват и усвојат краткорочни акциски планови со цел да стапат на сила при прогласување на алармантна состојба	Единиците на локална самоуправа, идентификуван и во Листата на зони и агломерации	Во рок од еден месец	/
11	Строга забрана на горење на отворено	Намалување на емисии на загадувачки супстанции	Општините и градот Скопје	Континуирано	/

Tabela e aktiviteteve/masave për ajër të pastër 2024-2025 (masa afatshkurtra)

Masat afatshkurtra për periudhën 2024-2025					
Numri	Aktiviteti	Qëllimi	Institucioni përgjegjës	2024-2025	Burimi i finacimit

1	<p>Përdorimi i duhur i drurit për ngrohje(ngrohja e shtëpisë):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të përdoret vetëm dru i thatë, pas ngrohjes/tharjes para përdorimit. - Të mos përdoren plastikë, goma, dru i përpunuar, materiale mbeturina. 	<p>zvogëlon lagështinë e pranishme në dru, duke përmirësuar djegien.</p> <p>Reduktimi i emisioneve të substancave ndotëse në ajër.</p>	<p>MMJPH</p> <p>Pyjet e Maqedonisë</p>	Në vazhdimsi	
2	<p>Të gjithë në terren 1:</p> <p>Mbikqyrje inspektuese të jashtëzakonshme të instalacioneve me A-IED.</p>	<p>Kontrola e emisioneve në ajër nga burime stacionare me qëllim verifikimin e përputhshmërisë me standardet e cilësisë së ajrit (GVE).</p> <p>Kontrola e frekuencës së matjeve dhe metodave standarde të matjeve laboratorike.</p> <p>Ndëshkime dhe paralajmërime për djegien e gabuar të naftës, plastikës dhe materialeve të tjera të rrezikshme.</p> <p>Propozim për masa shtesë me ndikim pozitiv në mjedis (p.sh., inkurajimi i përgjegjësisë shoqërore të kompanive për rritjen e hapësirave të gjelbra brenda dhe jashtë oborrit</p>	<p>Aktiviteti i përbashkët i MMJPH dhe ISHM</p>	Në vazhdimsi	<p>MMJPH dhe ISHM</p>

		të tyre, duke qenë partnere të komunitetit).			
3	Të gjithë në terren 2:- Mbikqyrje Inspektuese të jashtëzakonshme në terren për kontrollin e B-IED dhe elaborate. - Ndëshkime dhe paralajmërime për djegien e naftës, plastikës dhe materialeve të tjera të rrezikshme. - Ndëshkime dhe paralajmërime për shërbime të vogla dhe reparte.	Kontrola e emisioneve në ajër nga burime stacionare me qëllim verifikimin e përputhshmërisë me standardet e cilësisë së ajrit (GVE). Rritja e vetëdijes publike për djegien e gabuar të materialeve të rrezikshme Reduktimi i emisioneve të substancave ndotëse	ISHM Inspektorë të autorizuar në kuadër të Komunave dhe Qytetit të Shkupit	Në vazhdimsi	
4	Инсталациите со Instalacionet me monitorim të vazhdueshëm duhet të mundësojnë qasje publike në të dhënat e matura.	Shfaqja transparente e të dhënave nga monitorimi i vazhdueshëm në kohë reale.	Ministria e Mjedisit Jetësor dhe Planifikimit Hapësinor Operatorë të kapaciteteve industriale A	Gjatë kohëzgjatjes së gjendjes alarmante	
5	Kontrola e stacioneve për kontrollin teknik të mjeteve, me qëllim të përcaktimit nëse po zbatohet matja e emisioneve të gazrave të shkarkuara.	Reduktimi i emisioneve të substancave ndotëse	Ministria e Punëve të Brendshme Ministria e Ekonomisë dhe Punës Stacionet për kontroll teknik	Në vazhdimsi	
6	Kontrola e gjendjes teknike të automjeteve, veçanërisht atyre me karburant naftë, dhe automjeteve të	Reduktimi i emisioneve të substancave ndotëse nga trafiku Heqja e	MPB Policia e Trafikut	Në vazhdimsi	

	paregjistruara (nëse është e nevojshme, të dërgohen për një kontroll teknik shtesë).	automjeteve nga qarkullimi që janë të paregjistruara ose që emisionet e gazrave të shkarkimit nuk i plotësojnë standardet e përcaktuara.			
7	Pastrim i rregullt i pusetave atmosferike dhe larje e rrugëve dhe trotuareve.	Reduktimi i emisioneve të substancave ndotëse nga risuspensionit	Јавни Ndërmarrjet Publike për higjienë komunale të Komunave dhe Qytetit të Shkupit	Në vazhdimsi	
8	Вонредни контроли на градилишта	Reduktimi i emisioneve të substancave ndotëse	Inspektorati Shtetëror për Ndërtim dhe Urbanizëm Inspektoratet përkatëse komunale	Në vazhdimsi	
9	Kontrolla e oxhaqeve	Reduktimi i emisioneve të substancave ndotëse	Komunat dhe qyteti i Shkupit	Në vazhdimsi	
10	Përgatitja dhe miratimi i planeve të shkurtra të veprimit sipas nenit 27-a të Ligjit për cilësinë e ajrit të ambientit	Të përgatisin dhe miratojnë plane të veprimit afatshkurtra për t'u zbatuar në momentin e shpalljes së një gjendjeje alarmante.	Njësitë e vetëqeverisjes lokale, të identifikuar në Listën e zonave dhe aglomeratave	Në afat prej një muaji	
11	Ndalesë e rreptë për djegien në natyrë	Reduktimi i emisioneve të substancave ndotëse	Reduktimi i emisioneve të substancave ndotëse	Në vazhdimsi	